

Õiguskantsler

Liisa Oviir
erakondade rahastamise järelevalve
komisjon
helin.leichter@riigikogu.ee

Teie 24.01.2019 nr 31-4/19-1/1

Meie 14.03.2019 nr 6-1/190251/1901358

Viivisemäär erakonnaseaduses

Austatud Liisa Oviir

Erakondade rahastamise järelevalve komisjon (ERJK) palus õiguskantsleri seisukohta, kas [erakonnaseaduse](#) (EKS) § 12¹² lõikes 2 toodud viivisemäär 0,85% riigieelarvesse kantava summa jäägilt iga maksmisega viivitatud kalendripäeva eest on põhiseaduspärane. Komisjoni hinnangul on see võrreldes võlaõigusseaduses (VÕS) sätestatud viivisemääruga ebaoproportsionaalselt suur.

Poliitilise korrupsiooni vältimiseks ja ausa demokraatliku konkurentsi tagamiseks on iseäranis oluline, et erakondade rahastamine oleks läbipaistev ning järgitaks selle tagamiseks ette nähtud reegleid. Rikkumiste korral kohaldatavad meetmed peavad olema niivõrd tõhusad, et erakondadel ei tekiks kiusatust keelatud annetust vastu võtta. Riigikogul on nende kehtestamisel ulatuslik kaalutlusruum.

Kirjeldatud juhul ei ole tegu lepingulise suhtega, vaid seadusega ette nähtud sunnivahendiga. Kui keelatud annetust ei ole võimalik selle tegijale tagastada, tuleb erakonnal see viivitamata kanda riigieelarvesse (EKS § 12⁴ lg 2). Kui keelatud annetuse saaja seda nõuet täitnud ei ole, kohustab ERJK seda tegema oma ettekirjutusega (EKS § 12¹¹ lg 1 p 4). Viivist tuleb maksta siis, kui ettekirjutus on jäänud tähtajaks täitmata. Selle sunnivahendi proportsionaalsust ei saa hinnata eraõigusliku kohustuse täitmata jätmisel kohaldatavate meetmetega.

Aluseks ei saa võtta ka maksukorralduse seaduses sätestatud intressimäära (§ 117 lg 1), sest maksuintressi ja viivise eesmärgid on erinevad. Maksuintressi kehtestamise eesmärgid on riigi varaliste huvide kaitsmine ja maksumaksja motiveerimine oma kohustusi õigeaegselt täitma (vt RKPJKo 5.11.2002, [3-4-1-8-02](#), p 11). EKS-s sätestatud viivise eesmärk on sundida erakondi keelatud annetus võimalikult kiiresti riigieelarvesse kandma, et vältida ebaõiglase konkurentsieelise tekkimist.

Võimalus rakendada tavapärasest rangemaid sunnivahendeid ei ole Eesti õigussüsteemis tundmatu. Näiteks Andmekaitse Inspeksioonil on õigus kohaldada ettekirjutuse täitmata jätmisel igakordset sunniraha kuni 20 000 000 eurot või ettevõtja puhul kuni 4% tema eelmise majandusaasta ülemaailmsest aastasest kogukäibest, olenevalt sellest, kumb summa on suurem ([isikuanndmete kaitse seadus](#), § 60). Finantsinspeksioon võib haldusakti täitmata jätmise või ebakohase täitmise korral määrata isegi füüsilisele isikule kuni 5 000 000 eurot sunniraha ([krediitiasutuste seadus](#), § 104¹ lg 2).

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Võttes arvesse kaitstava õigushüve kaalukust, võib Riigikogu ette näha tavapärasest rangemad sunnivahendid ka siis, kui keelatud annetus jäetakse riigieelarvesse kandmata. Ehkki seadus ei võimalda viivise kohaldamisel paindlikkust, sest viivis on kehtestatud n-ö automaatse tagajärjena, ei tähenda see, et kõigil tuleb maksta ühesugust viivist.

Esiteks sõltub viivise suurus keelatud annetuse suurusest. Mida suurem on keelatud annetus, seda suurem on ka viivis. Teiseks ei saa viivise tasumise kohustus olla erakonnale ootamatu. Kõigepealt korraldab ERJK menetluse, mille käigus teeb kindlaks, kas tegu on tõepoolest keelatud annetusega. Kui annetus on endiselt riigieelarvesse kandmata, teeb ERJK erakonnale selle kohta ettekirjutuse. Alles sellest hetkest, kui ettekirjutus jäetakse tähtajaks täitmata, hakatakse arvutama viivist. Kui erakond ei nõustu, et tegu on keelatud annetusega, on tal võimalik oma õiguste kaitseks halduskohtusse pöörduda ja ühtlasi kohtult ka esialgse õiguskaitse kohaldamist taotleda.

Lisaks on ERJK-l võimalik viivise rakendumist mõneti mõjutada, kuna ettekirjutuse täitmise tähtaega määrates võib komisjon arvesse võtta konkreetseid asjaolusid. Vajaduse korral ei ole välistatud ka ettekirjutuse täitmise tähtaja pikendamine. Pealegi kohaldatakse viivist ainult sellistele annetustele, mida ei ole võimalik annetajale tagastada ehk peamiselt anonüümsetele annetustele.

Seega ei saa öelda, et EKS § 12¹² lõikes 2 sätestatud viivisemäär ise oleks põhiseadusega vastuolus. Seda küsimust analüüsides tekkis aga kahtlus, kas keelatud annetuste kohta kehtivad normid tervikuna on EKS-s piisavalt selged, ammendavad ning tõhusad. Näiteks oleks ERJK ettekirjutuste sundtäidetavaks muutmisega võimalik nende nõuete täitmist tõhusamaks muuta ning samal ajal väheneks ka ülisuure viivise kogunemise oht. Seadus näeb küll ette viivisemäära (mis on aastas üle 300% maksmata summalt), kuid puudub selge sunnimehhanism viivise sissenõudmiseks. Lähtudes EKS § 12¹¹ lg-s 2¹ sätestatust, ei saa viivise mittemaksmise korral ka erakonnale EKS § 12⁷ alusel makstavat toetust vähendada.

Riigieelarvest makstava toetuse vähendamise arvutuskäik ja ulatus on seaduses sõnastatud niivõrd ebaselgelt, et sellele sättele ei leidnud me ka kohtumisel ERJK-ga ühest tõlgendust. Erakondade rahastamist reguleerivatel rangetel reeglitel ei ole mõtet, kui nende reeglite täitmist ei ole võimalik mõistetamatute sätete tõttu tõhusalt tagada või puudub asjakohane sunnimehhanism.

Täna Teid oluliste küsimuste eest. Kavatsen erakonnaseaduse probleemide lahendamiseks pöörduda ka Riigikogu poole.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise